

Bydlení jako činitel sociálního začleňování

Ing. Renata Zdařilová, Ph.D.

1

ANOTACE

Projekt řešený v rámci 3. veřejné soutěže Technologické agentury ČR – Programu na podporu aplikovaného společenskovedního výzkumu a experimentálního vývoje OMEGA.

TD03000279

Bydlení jako činitel sociálního začleňování

Bydlení jako činitel sociálního začleňování

- Zahájení projektu: 01.01.2016
- Ukončení projektu: 31.12.2017
- **Cíl projektu** – zlepšení rovnosti podmínek v oblasti bydlení ve vztahu k znevýhodněným skupinám obyvatel (senioři a zdravotně postižení) navržením souboru doporučení a opatření k nastartování systémového řešení přizpůsobitelného bydlení bez nutnosti výstavby speciálních zařízení či úprav bytů s extrémními nároky na dispoziční řešení obytných budov.

ÚVOD

ÚVOD

- Podle statistického šetření provedeného Českým statistickým úřadem v roce 2013 žije v České republice **1.078.673 osob se zdravotním postižením**, což je **10,2 % populace a z této skupiny zaujímá více než 29% osob s tělesným postižením.**
- Z výše uvedeného vyplývá, že se jedná se o významné skupiny občanů a tento fakt vyvolává potřebu **adekvátně reagovat na vytváření potřebných stavebně technických podmínek výstavby, a to včetně bydlení.**

3

BYDLENÍ A PRÁVNÍ PROSTŘEDÍ

BYDLENÍ A PRÁVNÍ PROSTŘEDÍ

- Specifické technické požadavky zacílené na osoby s omezenou schopností pohybu a orientace jsou předmětem prováděcí vyhlášky stavebního zákona - **vyhláška č.398/2009 Sb. , o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb.**
- Dispoziční řešení bezbariérových bytů musí být v souladu s manipulací a manévrovacím možností osob na vozíku. Doporučené nejmenší plochy obytných místností a kuchyní na základě velikosti bytu stanoví česká technická norma **ČSN 73 4301 Obytné budovy.**
- Pro dispoziční řešení je důležité také minimální vybavení bytu, které je předmětem další české technické normy **ČSN 73 4305 Zařiditelnost bytů**

4

VÝZKUM POTŘEB CÍLOVÝCH SKUPIN

VÝZKUM POTŘEB CÍLOVÝCH SKUPIN

- **Výběrové šetření osob se zdravotním postižením VŠPO13**
  - **Indikátor rodinný stav** – Z šetření vyplývá, že **nejpočetnější** skupinou je rodinný stav **ženatý/vdaná**, jehož podíl na celku je téměř **41%**. Na druhém, resp. třetím místě jsou si velmi blízké skupiny v úrovni 22-23% - ovdovělý/á a svobodný/á.
  - **Indikátor bydlení** – Dominantní pozici zaujímá **standardní byt v běžném domě**, který jako typ bydlení uvedlo **80% zdravotně postižených osob**. Druhá pozice byla zjištěna u bezbariérového bytu (6,7%), třetí u lůžek v zařízeních sociální péče (6,4%).
  - **Indikátor zdravotního postižení** – Nejvyšší podíl mají vnitřní zdravotní postižení v podílu 41,9%. Na druhém místě jsou s nevelkým odstupem **tělesná postižení**, a to **v podílu 29,2%** a ostatní typy postižení se pohybují ve významně nižším intervalu mezi 5,1 – 8,5%.

VÝZKUM POTŘEB CÍLOVÝCH SKUPIN

Tabulka č. 2: Věková struktura zdravotně postižených osob a celkové populace ČR podle pohlaví

Věková skupina	Počet zdravotně postižených osob v populaci *	Počet obyvatel k 31.12.2012 *	Podíl zdravotně postižených osob v populaci
Celkem			
0 - 14	64 307	1 560 296	4,1
15 - 29	65 143	1 881 844	3,5
30 - 44	109 947	2 495 730	4,4
45 - 59	206 891	2 075 490	10,0
60 - 74	333 211	1 794 618	18,6
75 +	298 174	708 147	42,1
Celkem	1 077 673	10 516 125	10,2

Zdroj: Výběrové šetření zdravotně postižených osob 2013 [ČSÚ 2014]

VÝZKUM POTŘEB CÍLOVÝCH SKUPIN

Tabulka č. 5: Rodinný stav zdravotně postižených osob podle věku a pohlaví

Věková skupina	Rodinný stav					Celkem
	svobodný/á	ženatý/ vdaná *	ovdovělý/á *	rozvedený/á *	není známo	
			Celkem			
0 - 14	64 307	0	0	0	0	64 307
15 - 29	60 726	2 911	554	380	572	65 143
30 - 44	50 332	43 017	278	12 480	3 840	109 947
45 - 59	35 394	114 019	6 560	42 240	8 677	206 891
60 - 74	21 904	192 384	60 668	41 278	16 979	333 211
75 +	7 651	87 613	183 521	10 347	9 042	298 174
Celkem	240 314	439 944	251 580	106 724	39 110	1 077 673

* Včetně registrovaného partnerství

VÝZKUM POTŘEB CÍLOVÝCH SKUPIN

Tabulka č. 7: Bydlení ve společné domácnosti s další osobou podle věku a pohlaví (možnost více odpovědí)

Věková skupina	Vztah k osobě se zdravotním postižením								
	žije sám/sama	manžel/ka*	druh/družka**	rodič	prarodič	syn/dcera	vnuk/vnučka	jiná osoba	není známo
	Celkem								
0 - 14	0	0	0	62 082	1 570	0	0	3 692	0
15 - 29	2 217	2 820	1 944	49 761	2 688	2 665	0	7 667	661
30 - 44	12 278	41 827	12 261	27 723	526	28 698	51	8 434	2 162
45 - 59	33 122	110 302	15 488	15 692	120	48 339	3 038	8 983	3 566
60 - 74	70 088	187 187	12 469	5 589	0	42 889	8 847	14 506	11 940
75 +	100 727	83 262	4 126	162	0	77 726	18 296	18 094	3 036
Celkem	218 433	425 398	46 288	161 008	4 904	200 317	30 233	61 375	21 365

* Včetně registrovaného partnerství

** Včetně rozvedené osoby žijící nadále s bývalou manželkou/manželem

VÝZKUM POTŘEB CÍLOVÝCH SKUPIN

Tabulka č. 8 : Bydlení z hlediska pohlaví, věku a typu postižení

	Typ bydlení											
	byt v běžném domě			byt ve specializovaném domě		chráněné bydlení	podporované bydlení	lůžko v zařízení sociální péče	jiné pobytové služby	bez domova	není známo	Celkem
	standardní byt	bezbariérový	zvláštního určení	zvláštního určení	s pečovatelskou službou							
Pohlaví												
muži	423 080	30 171	456	1 263	3 410	2 896	56	25 781	1 670	721	23 256	512 761
ženy	438 711	42 380	107	1 036	11 712	3 747	0	43 077	2 124	0	22 018	564 912
Celkem	861 791	72 551	562	2 299	15 122	6 643	56	68 859	3 794	721	45 273	1 077 673
Věkové skupiny												
0 - 14	60 729	1 564	37	117	0	0	0	355	264	0	1 241	64 307
15 - 29	53 922	4 886	0	136	46	504	0	4 040	172	192	1 246	65 143
30 - 44	89 737	7 247	23	473	433	676	56	6 901	427	323	3 650	109 947
45 - 59	175 920	12 236	71	285	510	531	0	5 837	1 550	119	9 831	206 891
60 - 74	272 296	21 721	59	350	3 645	2 479	0	13 992	442	87	18 140	333 211
75 +	209 187	24 898	373	938	10 488	2 452	0	37 734	938	0	11 165	298 174
Celkem	861 791	72 551	562	2 299	15 122	6 643	56	68 859	3 794	721	45 273	1 077 673
Typ postižení												
tělesné *	142 277	16 738	71	861	2 412	158	0	3 027	70	0	3 748	169 362
zrakové *	13 466	1 778	0	0	152	0	0	144	0	0	327	15 867
sluchové *	12 013	426	0	177	46	0	0	195	86	0	994	13 937
mentální *	24 664	1 112	0	406	243	868	0	7 441	341	0	1 196	36 271
duševní *	42 721	784	37	0	46	526	17	3 028	494	250	1 344	49 246
vnitřní *	192 483	4 461	25	87	1 558	0	0	2 249	96	219	8 687	209 865
jiné *	6 588	2 762	0	0	0	0	0	19	0	0	0	9 369
vícenásobné	427 579	44 491	429	767	10 666	5 090	40	52 756	2 708	252	28 977	573 756
Celkem	861 791	72 551	562	2 299	15 122	6 643	56	68 859	3 794	721	45 273	1 077 673

* Pouze osoby s jediným typem postižení

indikátor bydlení

Zdroj: Výběrové šetření zdravotně postižených osob 2013 [ČSÚ 2014]

VÝZKUM POTŘEB CÍLOVÝCH SKUPIN

Tabulka č. 13: Typ zdravotního postižení podle věku a pohlaví (možnost více odpovědí)

indikátor zdravotního postižení

Věková skupina	Typ zdravotního postižení							Celkem	Celkem zdravotně postižených osob	Průměrná četnost postižení na 1 osobu
	tělesné	zrakové	sluchové	mentální	duševní	vnitřní *	jiné			
Muži										
0 - 14	13 143	4 472	2 943	10 830	8 798	20 842	2 596	63 624	41 598	1,5
15 - 29	17 481	2 270	1 458	11 006	7 747	16 106	364	56 432	37 473	1,5
30 - 44	19 198	3 799	2 347	13 400	11 144	24 368	1 069	75 324	55 504	1,4
45 - 59	46 284	8 856	4 160	8 069	14 213	63 941	5 310	150 833	103 979	1,5
60 - 74	78 142	9 364	10 467	6 610	14 777	134 608	6 154	260 122	175 793	1,5
75 +	46 807	12 596	16 471	5 908	8 760	77 739	4 970	173 251	98 414	1,8
Celkem	221 055	41 357	37 846	55 823	65 438	337 605	20 463	779 586	512 761	1,5
Ženy										
0 - 14	6 934	2 242	868	4 853	1 740	10 923	1 705	29 266	22 710	1,3
15 - 29	12 018	2 231	1 079	8 388	4 844	12 415	675	41 649	27 670	1,5
30 - 44	19 246	4 094	3 335	8 816	10 098	25 917	975	72 482	54 443	1,3
45 - 59	43 231	5 995	3 926	7 591	16 305	63 025	6 278	146 352	102 912	1,4
60 - 74	79 481	10 432	6 747	7 308	16 820	113 509	7 929	242 226	157 418	1,5
75 +	118 202	35 844	32 674	11 795	30 272	153 599	16 302	398 688	199 760	2,0
Celkem	279 112	60 838	48 630	48 751	80 079	379 388	33 864	930 663	564 912	1,6
Celkem										
0 - 14	20 077	6 715	3 811	15 683	10 538	31 764	4 302	92 890	64 307	1,4
15 - 29	29 499	4 501	2 537	19 394	12 590	28 521	1 039	98 081	65 143	1,5
30 - 44	38 444	7 892	5 682	22 216	21 242	50 285	2 044	147 805	109 947	1,3
45 - 59	89 516	14 851	8 086	15 660	30 518	126 966	11 588	297 185	206 891	1,4
60 - 74	157 622	19 796	17 215	13 919	31 596	248 118	14 082	502 348	333 211	1,5
75 +	165 009	48 440	49 144	17 703	39 032	231 339	21 272	571 940	298 174	1,9
Celkem	500 167	102 195	86 476	104 574	145 517	716 993	54 327	1 710 249	1 077 673	1,6

* V daném počtu je zahrnuto pouze jedno postižení vnitřních orgánů.

Zdroj: Výběrové šetření zdravotně postižených osob 2013 [ČSÚ 2014]

VÝZKUM POTŘEB CÍLOVÝCH SKUPIN

Tabulka č. 14: Příčina zdravotního postižení* podle pohlaví a typu postižení (možnost více odpovědí)

	Příčina zdravotního postižení							Celkem
	vrozené postižení	způsobené		stařecká polymorbidita	jiné	není známo	nevyplněno	
		úrazem	nemocí					
Pohlaví								
muži	117 228	75 349	601 108	50 537	28 802	51 169	46 706	970 899
ženy	81 718	42 545	772 797	139 917	25 478	31 328	59 624	1 153 408
Celkem	198 945	117 894	1 373 905	190 455	54 280	82 497	106 330	2 124 306
Typ postižení								
tělesné	54 831	72 842	301 102	45 623	8 804	9 829	7 136	500 167
zrakové	17 354	6 984	50 694	18 954	2 245	4 901	1 063	102 195
sluchové	13 031	2 671	34 835	27 844	3 100	2 961	2 033	86 476
mentální	59 210	5 082	26 043	6 486	1 017	3 906	2 830	104 574
duševní	15 174	4 631	86 756	15 871	10 049	10 921	2 116	145 517
vnitřní**	36 712	24 475	844 285	67 537	26 492	46 660	84 890	1 131 051
jiné	2 633	1 208	30 191	8 140	2 574	3 319	6 263	54 327
Celkem	198 945	117 894	1 373 905	190 455	54 280	82 497	106 330	2 124 306

* V daném počtu jsou zahrnuta všechna postižení, která respondenti označili

** Včetně vícenásobných vnitřních postižení

Zdroj: Výběrové šetření zdravotně postižených osob 2013 [ČSÚ 2014]

VÝZKUM POTŘEB CÍLOVÝCH SKUPIN

Tabulka č. 15: Míra zdravotního postižení podle pohlaví, věku a typu postižení (možnost více odpovědí)

	Míra postižení *						Průměrná míra postižení **
	lehké	středně těžké	těžké	velmi těžké	není známo	Celkem	
Pohlaví							
muži	102 277	211 307	142 989	50 172	6 016	512 761	2,3
ženy	110 014	234 639	158 245	51 168	10 846	564 912	2,2
Celkem	212 291	445 946	301 234	101 340	16 862	1 077 673	2,2
Věková skupina							
0 - 14	25 891	24 641	8 861	4 631	284	64 308	1,9
15 - 29	19 584	21 858	15 464	7 424	812	65 142	2,1
30 - 44	21 129	42 573	30 094	13 016	3 136	109 948	2,3
45 - 59	42 431	87 737	53 761	17 720	5 242	206 891	2,2
60 - 74	68 037	140 026	89 954	29 147	6 047	333 211	2,2
75 +	35 220	129 110	103 101	29 402	1 340	298 173	2,4
Celkem	212 292	445 945	301 235	101 340	16 861	1 077 673	2,2
Typ postižení							
tělesné	107 691	217 480	133 955	35 078	5 963	500 167	2,2
zrakové	40 930	33 118	18 015	9 134	998	102 195	1,9
sluchové	27 877	34 968	16 798	5 960	873	86 476	2,0
mentální	22 421	35 449	29 824	14 801	2 079	104 574	2,3
duševní	40 575	62 305	31 998	8 491	2 147	145 517	2,0
vnitřní ***	361 321	466 526	176 708	45 507	80 989	1 131 051	1,8
jiné	18 140	16 181	10 105	5 037	4 862	54 327	1,9
Celkem	618 955	866 028	417 403	124 008	97 913	2 124 306	2,0

* U osob se uvádí jejich nejtěžší postižení, u typů postižení pak všechna postižení daného typu

** Lehké = 1, středně těžké = 2, těžké = 3, velmi těžké = 4

*** Včetně vícenásobných vnitřních postižení

Zdroj: Výběrové šetření zdravotně postižených osob 2013 [ČSÚ 2014]

5

DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

- Výběrové šetření o osobách se zdravotním postižením z roku 2013 upřesňuje obraz současného bydlení cílových skupin ve vztahu typu bydlení.
- **Jaké jsou ale skutečné nároky na vnitřní prostory, vybavení, technické řešení těchto uživatelů?**
- Otázky s tímto spojené byly předmětem dotazníkového šetření.
- Na základě spolupráci s organizacemi zdravotně postižených byl sestaven dotazníkový formulář k problematice bezbariérového bydlení a hygienických prostor, který obsahuje všechny podstatné otázky, jenž v pozitivní míře mohou ovlivnit kvalitu dobrého a vyhovujícího bezbariérového bydlení.
- **Úkolem šetření bylo zjistit praktické zkušenosti se stávajícím bydlením a potřeby potenciálních uživatelů bezbariérového bydlení.**

DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

- **Problémové okruhy se týkaly:**
  - **typu zdravotního postižení** – rozdílné nároky lze předpokládat u paraplegiků, kvadruplegiků, osob s chodítkem, berlými a jiných
  - **současného bydlení**, zda se jedná o specializované bydlení v upravitelných bytech nebo běžném bytovém fondu s dodatečnými úpravami
  - **výtahů a plošin**, jejich vhodnosti a požadavků na minimální velikosti
  - dveřních otvorů – požadovaných velikostí vchodových dveří do domu, do bytu a optimálních velikostí dveří uvnitř bytu
  - **manipulační plochy** pro otočení vozíku ve vztahu definování nejmenší šířky komunikačního prostoru uvnitř bytu
  - **velikosti obytných místností** a požadavky na kuchyň
  - **hygienického vybavení** – řešení koupelny s preferencí jejího vybavení, možnostem přístupu k jednotlivým zařizovacím předmětům (záchodové míse, umývadlu, sprchové části). Tento okruh byl inspirován anketou pořádanou na webových stránkách „Barrierefrei planen bauen wohnen mit nullbarriere.de“
  - **dalších námětů** k doplnění zejména v oblasti oken, balkónů, povrchů podlah apod.

DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

<http://bariery.formees.com/f/anketa/>

Anketa – bezbariérové bydlení a hygienické prostory

Věk: Pohlaví:

Zdravotní postižení pohybové:

Na vozku: mechanický elektrický

paraplegik kvadruplegik jiné postižení (jaké):

chodítko: berle: jiné (uveďte):

Bydlení:

v rodinném domě:

v bytovém domě:

seniorské bydlení:

jiné (uveďte):

výtah: plošina: rampa:

Užívání svislé plošiny v bydlení (svislá plošina pohybujiící se v ohrazení konstrukce uzavřené šachty)

Výtah – zvládnou užívání při rozměrech

Byt:

bezbariérový (upravitelný, zvláštního určení) již od samotné výstavby:

byt s běžnými upravami:

Počet osob v domácnosti:

Počet osob s pohybovým postižením:

Šířku vstupních dveří do domu preferuji: optimum:

Šířku vstupních dveří do bytu preferuji: optimum:

Šířku dveří uvnitř bytu preferuji: optimum:

Dveře uvnitř bytu mají madla: uveďte které:

Velikost ložnice s jedním lůžkem je vyhovují:

V koupelně preferuji:

Nyní zaškrtněte zvolenou variantu (Poznámka: * může být i více odpovědí)

Přesun u záchodové mísy

	boční	šikmý zezadu	zboku	šikmo zepředu	zepředu
Mohu *	☐	☐	☐	☐	☐
Dávám přednost *	☐	☐	☐	☐	☐
U mě doma	☐	☐	☐	☐	☐

Přístup k záchodové míse

	zleva	zprava
☐	☐	☐

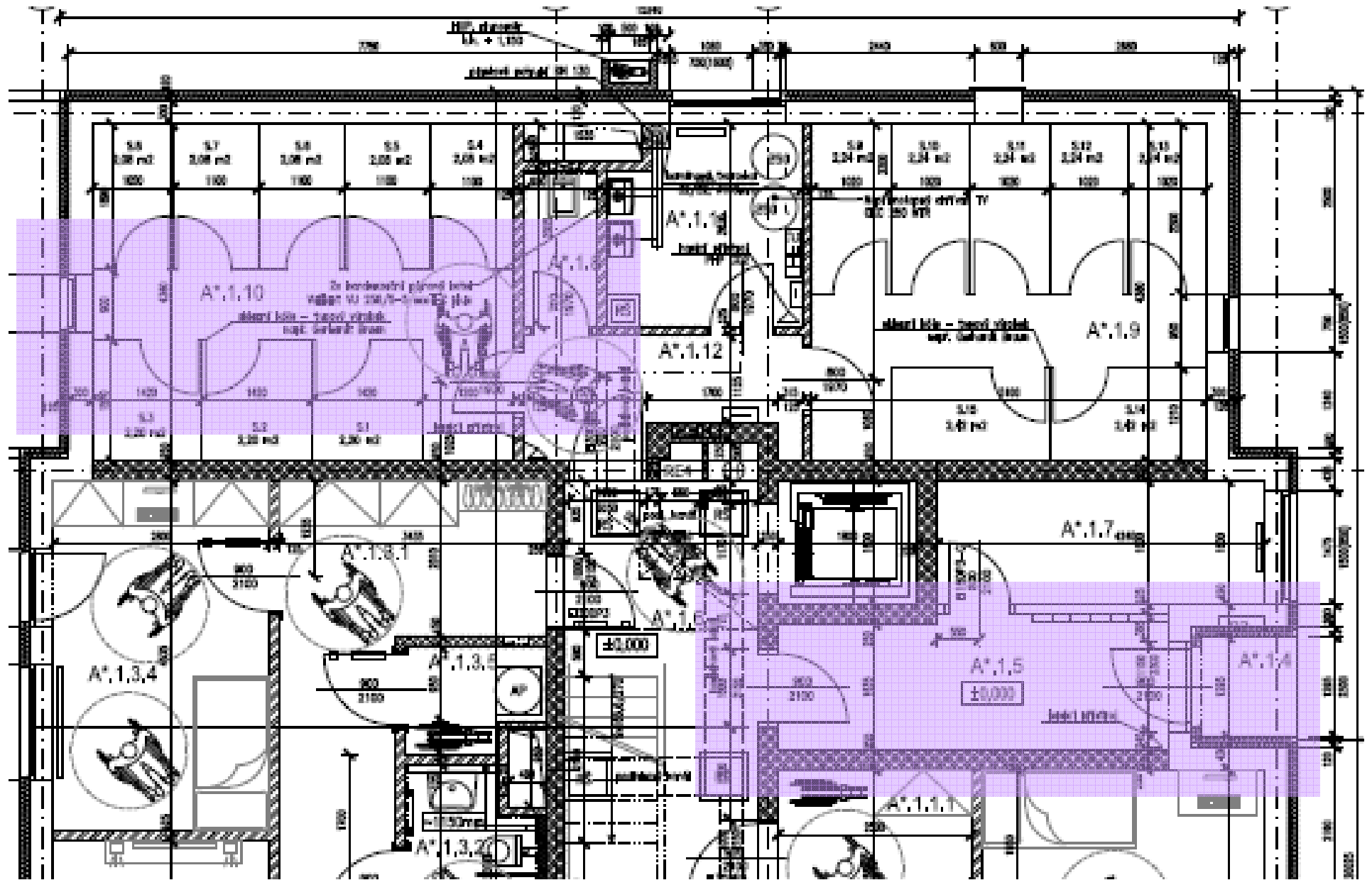
Výška sedáku

Moje požadované výšky záchodového prkýnka (včetně sedadla):

VZDĚLÁVÁNÍ

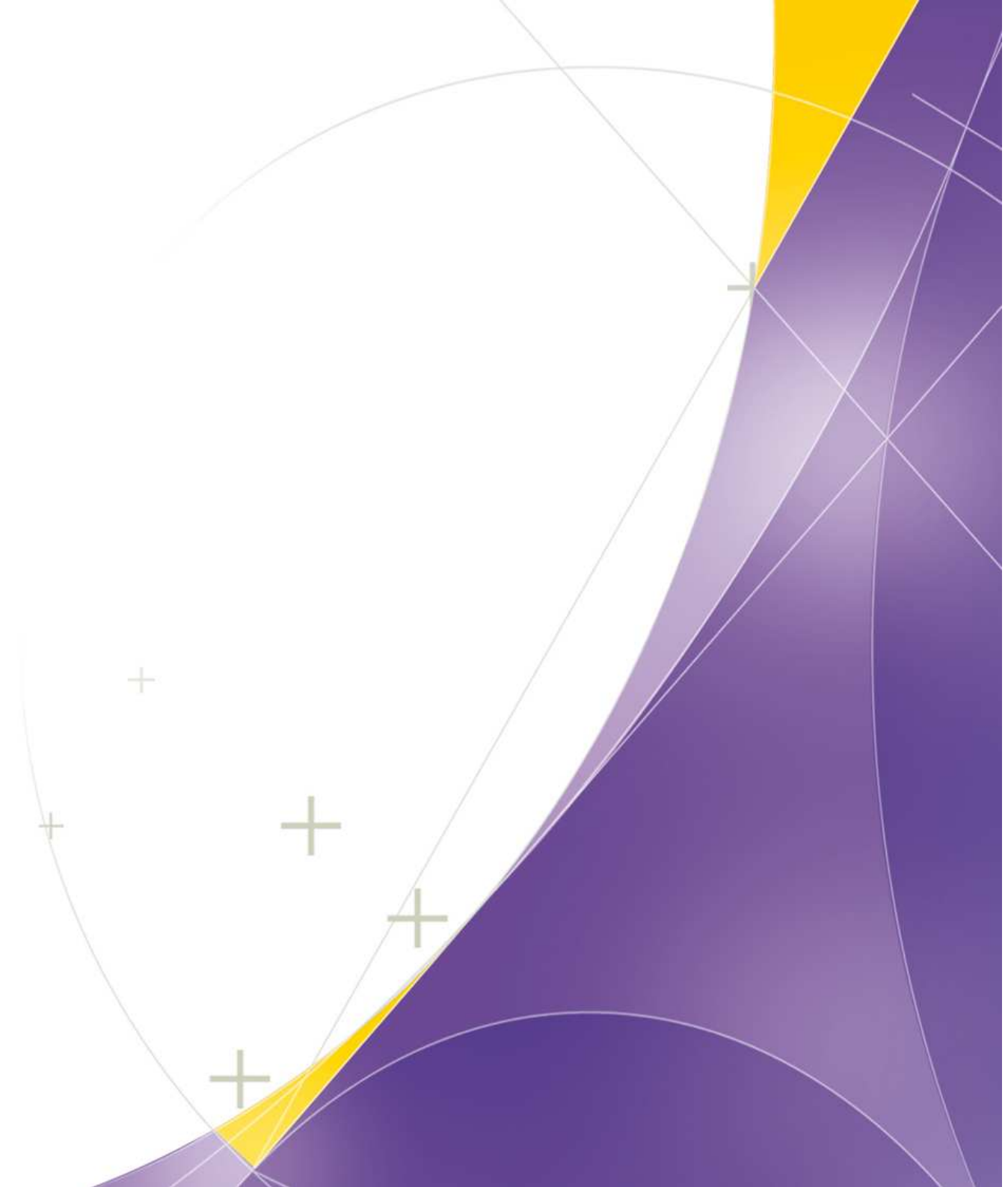

ZÁVĚR

ZÁVĚR

- Získaná data provedených průzkumů jsou základními podklady pro formulování základních obecných principů přizpůsobitelného bydlení.
- Znalostí z dotazníkového šetření a jeho analýza je předpokladem pro docílení stavu rovných podmínek v přístupu k bydlení a nastartování systémového řešení.
- Dílčí výstupy řešeného projektu jsou podnětem k odborné diskuzi s následnou revizí stávajícího právního a normového prostředí prostředí.

DĚKUJI ZA POZORNOST

Tento příspěvek vznikl za podpory Technologické agentury ČR při řešení projektu č. TD03000279 s názvem „Bydlení jako činitel sociálního začleňování“.